

A Hymnus költőjének emlékezetére

Ez év augusztus 24-én volt száz éve annak, hogy a magyarság nemzeti imádságává lett Hymnus költője megfáradt testét örök pihenőre tették a szatmármegyei kis Csekén lévő Kőlcsey-birtokon. Akkor tűnt el kortársai szeme elől, amikor eszméinek hatása a legelevenebb volt s a hírnév a legszebb fényben ragyogta körül nemes alakját. Mikor Wesselényi barátja haláláról értesült, szemét könny borította el s arcát kezébe rejtve így kiálott: »Nem közénk való volt!« Halálát Szatmár megye körlevélben tudatta Magyarország többi vármegyéivel, gyűlésterme számára pedig megfesttette arcképét. 1864-ben Szatmárt, majd 1897-ben Nagykárolyban emeltek szobrot emlékének, hogy ez is áldozatául essék a hazánkat szétdaraboló műveletlen ellenség dühének.

Egyik félbemaradt hőskölteményében írta:

Büszke magyar vagyok én, keleten nőtt törzsöke fájnak ...

S mintha valóban egész élete a magyar nagyságokat akarta volna jellemezni, kevés olyan kiváló volt irodalmi és politikai életünkben, akít a sokféle mostoha körülmény annyira gátolt volna fényes szellemi adományai teljes kifejtésében, mint Kőlcseyt. Már gyermekkorában nagy csapások érik. Édesapját, a jómódu, középbirtoku, biharmegyei nemesembert, már hat éves korában elveszti; mindjárt atyja halála előtt himlőbe esik és félszemére megvakul; azonnal apja elvesztése után elkerül a szomorú szülői háztól és Debrecenbe viszik, ahol csak egy öreg cseléd viseli gondját, egy nádfödélű, kétszobás kis házikóban. Csak vakációra mehet haza az ősi birtokra, Almósra, vagy anyai nagypjához, Bölöny Imréhez, a közép-szolnokmegyei (ma Szilágy) Sző-Demeterre, ahol született 1790 augusztus 8-án. Az anyai szeretet melegét sem soká élvezheti: még tizenkét éves s teljes árvaságra jut.

A sokféle bánat korán magába vonuló, mélabus gyermekké teszi, aki csak egyben talál vigasztalást: ha elbujhat könyvei közé. Kitűnő tanuló, aki nemcsak magyar és latin írókat olvas végtelen szenvedéllyel, hanem korán megtanul franciául, utóbb németül, és megismerkedik ezzel a két irodalommal is. Magát az iskola munkáját — amely neki lassu volt — nem kedveli. Debreceni diák volt, amikor első versét megküldte az akkori »irodalom atyjának«, Kazinczy Ferencnek (1808). Mint ismeretlen kezdő, sűrű bocsánatkérések között terjesztette mestere ítélete alá kéziratát. Kazinczy minden gyöngédsége mellett is kemény bírálatot mondott a szárnypróbálgatásról. Az

ifjunak rosszul esett a kritika, de szeretete nem csökkent mestere iránt: őt választotta pályája vezérszavául. Kazinczy mégis felismeri az ifjuban a tehetséget, ettől kezdve sűrűn leveleznek egymással, buzdítva, bírálva, oktatva őt.

A debreceni kollégium elvégzése után, 1810 elején Pestre kerül, ahol ekkor már szívesen fogadják Kazinczy körében. Itt, ebben a derűs, kedves írói körben érezte jól magát az ifju Kölcsey. Felolvashatta előtűk költeményeit, okulva észrevételeiken; eljárhatott a könyvtárakba, a könyvesboltokba, ahol sok jó művet összeháasárolt.

Am Kölcsey életének ez a boldog időszaka csak egy évig tarthatott. Az ügyvédi tanulmányokhoz ugyanis nem volt kedve, ahhoz pedig, hogy mint független író éljen tovább a fővárosban, nem volt eléggé tehető. Így azután kénytelen-kelletlen arra szánta el magát, hogy hazamegy Álmosdra gazdálkodni. Ott majd, azt remélte, marad elég ideje arra is, hogy folytathassa tanulmányait és tovább írogasson. Alig huszonegy éves, mikor a debreceni kollégium meghívását, amelyben jogi tanárnak hívták meg a főiskolára, — visszautasította, ettől fogva egész haláláig, rövid megszakításokkal, a falusi élet rabja volt, előbb Álmosdon, utóbb Csekén. Pedig semmit sem szomjazott jobban, mint a vele rokonlelkű és rokon foglalkozásu emberek társaságát és barátságát s hogy külföldön is utazgathasson, világot lásson.

1829-ben új korszak nyílik meg életében, mely egy időre fölpezsdítette lelkületét. Szatmármegye tiszteletbeli aljegyzője lett, és ettől fogva csodálatos erővel és munkakedvvel veszi ki részét a szabadságharc előtti alkotmányos küzdelmekből, előbb csak a megye évnegyedes ülésein mondva szebbnél-szebb beszédeit, 1832-től pedig már a pozsonyi országgyűlésen emelkedett az akkori országgyűlési élet legjobbjai közé, miután a szatmármegyei rendek követték választották. Itt mondott jeles beszédei országos hírvé tették nevét s már minden arra vallott, hogy a nemzet egyik leghivatottabb vezérét fogja benne tisztelhetni, — amikor politikai pályája hirtelen véget ért. Megyéje az urbér ügyében olyan utasításokat küldött neki, melyek ellenkeztek meggyőződésével, ezért lemondott megbízatásáról. Így szakadt meg, már 1834 novemberében, fényesen indult politikai pályafutása. Még egy nagy munkába fogott, mely ugyancsak politikai jellegű volt: a hűtlenségi perbe fogott, báró Wesselényi Miklós védőiratába; de ez a műve is csonka maradt, mert időelőtt itt kellett hagynia e földi hazát, amely neki oly kevés örömet juttatott!

Kölcsey Ferenc többnyire német költőket olvasgatott s ezek hatása alatt költeményei tele voltak busongó han-

gulattal és szelid álmodozással. Hazafias költeményei a nemzete sorsán busongó magyar költőnek szívéhez szóló vallomásai; a mult fölemelő képei mellett megjelenik bennük a jelen sivársága és a jövő reménytelensége. Kölcsey Ferenc vérző szívvvel siratta hanyatló nemzetét s a hazafias kétségbeesésnek megdőbbentően komor hangjait hallatta. Halhatatlan költeményében, a Hymnus-ban (1823) visszapillant a magyarság zivatáros multjára s Isten áldását kérte a nemzetre, mely megbünhődte a multat s jövődőt is. Esedezik, hogy jobb idő derüljön a magyarra. Az ősök boldog országban éltek, de bűneik miatt kegyetlenül sujtotta őket az ég s a csatavesztések, árulások, öldöklések, pártütések porig alázták a nemzetet. Így lett halhatatlan költeménye, a Hymnus a magyar nemzet imája, melyben a vallásos és hazafias érzés összeolvad a történelemnek napsugaras és viharos képeivel. (Kúnság mezeje, Mátyás kora, — a mongol és török pusztítás.)

Sok más neves költeménye közül híres erkölcstanító műve: a Parainesis (1837), amelyben a polgári kötelességek és emberi erények tükrét írta meg. Legszebb részei azok, ahol a hazaszeretetet dicsőítette. »Minden áldozat kicsiny ahhoz képest, — írja e sorokban, — miket a hazának kívánni joga van. Mindent, amit élted folyta alatt arcod izzadásában gyűjtöttél; mindent, amit lángoló szerelemmel fűtél magadhoz, javaidat, kincseidet, házadnépét és saját éltedet naponként és pillanatonként érette fel kell szentelned. Mert tudd meg, e szóban: *haza*, foglaltatik az emberi szeretet és óhajlás tárgyainak egész összessége. Oltár, atyáid által Istennek építve; ház, hol az élet első örömeit izleled; föld, melynek gyümölcse feltáplált; szülőid, hitvesed, gyermekeid, barátaid, rokonaid s polgártársaid: egytől egyig csak egészítő részei annak.«

Mint szónok is híres volt. Megkapóan jellemezte e szempontból Kossuth Lajos: »A tiszai követek asztalánál egy férfit állott, kinek halk szózata szent pietás ihletéseként rezgett végig a csontvelőkön. Egy erős lélek töredékeny test láncái között. Tar fejét őszbe vegyült kevés haj lengte körül; színtelen arcán ezernyi átvirrasztott éjnek tikkadtsága ült; egyetlen szemében a nemzeti mult s jelen bánata tükrözött. Szava tompa, mély és értetlen, mint egy siri hang, melynek monoton egyformasága csak ritkán, csak az indulatok legfőbb hevében szállongott alá és lön még tompább, még értelenebb, még siriasabb, mikor aztán ököibe szoritott jobbját emelve, a reá meresztett szemek előtt úgy állott, mint egy tulvilági lény, kinek szellemszavát, nem úgy, mint másét, az érzékek segítségével, hanem közvetlenül lelkünk lelkével véltük hallani. És e siri hangra siri csendesség figyelmeztetett, melyet csak

az érzelmek villanyos kitörése szakasztott félbe.«

Pályájának második felét szónoki diadalai teszik fényessé. De emlékezetesek kritikai munkái is. Nevéhez fűződik a magyar műballadaköltés megalapításának dicsősége is. Ő írta meg az első magyar dramaturgiai tanulmányt is. Ehhez hasonló értékes drámaelemzést sok ideig nem tudtak felmutatni esztétikusaink. Részt vett a nyelvújítás nagy munkájában is s ki tudná itt részletezni sokoldalú tevékenységét, amit a magyar irodalom terein végzett, — de mindezek tanulságul szolgálnak arra, mily hatalmas munkaerő lakozott ebben a puritán jellemű, nagy hazafiban, aki, ha a sors olyan viszonyok közé engedte volna jutni, mint más népek nagy költőit, talán fényes betűkkel írhatta volna be nevét egész Európa műveltség-történetébe. De a mi számunkra így is nagyra nőtt; nagyra nőtt ezernyi gondja és baja közt is, nagyra nőtt, mint önmaga panaszkolta, »a glédához kötötte« is — nagyra nőtt az álmosdi és csekei pusztaságban is!

Halhatatlanná...

Kölcsey

*Hányatott hazáját
Lángolón szerette:
Honfiúi gonddal
Virrasztott felette.
Tudta, hogy nyelvében
Él, virul a nemzet:
Védte, mint apostol,
A szép magyar nyelvet.*

*Két századok végkép
Elnyomni akartak:
Nemzeti imát írt
A szegény magyarnak.
Ott hangzik a bércen,
Ott a rónasikon,
Hogy a lelkünk rajta
Lelkesedve sirjon.*

*Hőfehér szent zászló
Lobogott kezében,
Magasan az égre
Tartotta keményen.
Csillagbetűkkel volt
Szárnyára himezve:
Minden igaz érzés,
Minden arany eszme.*

*Kölcsey sirjához
Járjunk el gyakorta:
Lángot vet onnan is
A haladó korra.
Aki csak áldást kért
Küzdő nemzetére,
Mondjunk ezer áldást
Porladó szívére.*

Pósa Lajos.

